

קול בריסק

הגות ועיון מבית אבא

וירא א-לוקים את האור כי טוב ויהי ערב ויהי בקר יום אחד

ולא חוזרת על עצמה. כנראה שפסוק זה מבטא את הרעיון המרכזי של הבריאה.

אף שהעולם נברא, אבל העולם תמיד ניזון ונסמך לה'. ה' הוא לא רק בורא עולם אלא ה' גם מקיים את העולם. בריאה היא לא תהליך שהגיע לידי שיאו ואז נפסק ואז העולם קיים מכוחות עצמו כמו שהאנציקלופדיים רצו לומר. אלא העולם קיים תמיד אך ורק על ידי ה'. שהכול נשען אליו בהווייתו. להיות קיים פירושו להיות בחיבוק של ה'.

בריאה היא רעיון מרכזי של דוד בפרק ברכי נפשי את ה': תסתיר פניך יבהלון תספ רוחם יגועון ואל עפרם ישובון. מות הוא כאשר ה' מסתיר את פניו. כשה' כבר לא מעוניין בהמשך הקיום של אותה בריה. המשך קיום ניזון מאת ה'. וירא א-לוקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד.

יש מונח אחד בפרשת בראשית שהוא במרכז בריאת העולם ויש לו חשיבות מעשית גדולה מאד. התורה אומרת ביום ראשון: וירא א-לוקים את האור כי טוב. ביום שלישי: ויקרא א-לקים ליבשה ארץ ולמים קרא ימים וירא אלוקים כי טוב. וְתוֹצֵא הָאָרֶץ דָּשָׁא עֵשֶׂב מְזֵרִיעַ זֶרַע לְמִינֵהוּ וְעֵץ עֹשֶׂה פְרִי אֲשֶׁר זָרְעוּ בּוֹ לְמִינֵהוּ וַיֵּרָא אֱ-לֹקִים כִּי טוֹב: וּבַיּוֹם רְבִיעִי: וַלְמַשָּׁל בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה וּלְהַבְדִּיל בֵּין הָאֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ וַיֵּרָא אֱ-לֹקִים כִּי טוֹב: בַּיּוֹם חַמִּישִׁי: וַיִּבְרָא א-לֹקִים אֶת הַתַּנִּינִם הַגְּדֹלִים וְאֵת כָּל נֶפֶשׁ הַחַיָּה הָרֹמֶשֶׁת אֲשֶׁר שָׂרְצוּ הַמַּיִם לְמִינֵיהֶם וְאֵת כָּל עוֹף כְּנָף לְמִינֵהוּ וַיֵּרָא אֱלֹקִים כִּי טוֹב. וּבַיּוֹם שִׁשִּׁי: וַיֵּרָא אֱלֹקִים אֵת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה וַהֲנִה טוֹב מְאֹד. הַתּוֹרָה מְזַכֵּרָה אֵת זֶה שֶׁשׁ פְּעָמִים. אֵף שֶׁהַתּוֹרָה תְּמִיד מְקַצֵּר

קול בריסק

הגות ועיון מבית אבא

היסטוריה? הסיפור של יצירתיות אנושית בתוך שטח שניתן לעם מסוים. ארץ ישראל ניתן לעם ישראל. וזה נקרא יישוב ארץ ישראל. וזה בעצם מצוה לכל העולם. לא לתוהו בראה אלא לשבת יצרה. זהו הסיפור בתורה של בריאת העולם. ליצור ציביליזציה. התורה מלמדת אותנו איך להתעסק ביצירתיות.

וירא אלוקים את האור כי טוב. והתורה בפרק ג' פסוק ו' אומרת: ותרא האשה כי טוב העץ למאכל וכי תאוה היא לעינים וכו'. מהו ההבדל בין שני הפסוקים בסיןטקס? לא כתוב וירא אלקים כי טוב האור. וכן לא כתוב ותרא האשה את העץ כי טוב הוא למאכל. מהו ההבדל? וירא אלוקים את האור. ה' התעמק ובחן את האור כביכול. הכי טוב הוא התוצאה מהבחנה זו. אם חוה היתה עושה את זה אז היא לא הייתה חוטאת. אבל היא הסתכלה רק כדי לומר שהעץ הוא טוב. היא לא חשבה על התוצאות ועל הטרגדיה. הנחש שטף לה את המוח. ולכן תקח מפריה ותאכל.

יצירתיות הוא להיות אובייקטיבי. אחד יכול להיות יצירתי אבל הוא סובייקטיבי. הוא לא בוחן את הדבר. צריכים כנות מוחלטת כדי להיות יצירתי. יש הרבה למדנים שהם לא אובייקטיבים. אם זה נשמע טוב הם ימכרו את זה לתלמידים.

איפה השיא של יצירתיות? באיזה תחום של פעילות אנושית? לא בהמצאות אלא בחינוך. המצאת המנורה היא לא היצירתיות הכי הגדולה. זה אמנם שיפר את החיים שלנו. לכן הלילה עכשיו הוא לא חושך. נהיה אור כמו יום. אבל היצירתיות הכי גדולה היא חינוך וללמד. העיקר בילדים קטנים. זה כמו חומר היולי. זה לוקח הרבה סבלנות. ליצוק אישיות אנושית. והוא נהיה בן אדם. כמו נעשה אדם בצלמנו בדמותנו.

ובזה המלמד צריך להיות כן לגמרי. כנות מוחלטת. וירא אלוקים את האור כי טוב. כמה נזק נהיה על ידי אי-ישרות? כל התיאוריות של גזענות. בלי צימברלין לא

כל זמן אשר ה' מאשר קיום של בריה או יחידה אז אותה בריה או יחידה ממשיכה להיות קיימת. אין קיום עצמאי של אף אחד או שום דבר. אלא להיות קיים פירושו להשתתף בקיום האין סופי של ה'. חיים פירושו למצוא חן בעיני ה'. ומוות פירושו לאבד את האישור הא-לוקי של קיום. המחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית. בכל יום יש בריאה חדשה.

יש עוד רעיון בפסוק זה. הבריאה היא מסתורין. התורה אומרת לנו רק רמזים ורק מעורר סקרנות שלנו אבל התורה לא משייכה את סקרנות שלו. כנראה שזה מעבר לשכל שלנו. בריאה לא מובנת אפילו על ידי מדע. אלא התורה באה ללמד אותנו דברים מסוימים. שבריאת העולם נהיית נורמה מוסרית. כמו שלומדים מפרשת וירא מצוה של ביקור חולים. מה הוא מבקר חולים וכו'. או ויקבור אותו בגיא. ופירוש אחד הוא שהקב"ה קבר את משה רבינו. ומזה אנו לומדים שמצוה להתעסק בקבורת המת. ויעש להם ה' כתנות אור וילבישם. מזה אנו לומדים מצוה של מלביש ערומים. אז אם יש פרק שלם על הבריאה זה בא לומר לנו שגם אנו צריכים להיות יצירתיים. בוודאי אנו לא יכולים לברוא יש מאין. אבל האדם צריך להתעסק ביצירה. יישוב הארץ. איך מצוה זו מתבטאת. זה מצוה של יצירתיות אנושית. יצב גבולות עמים וכו'. ה' נתן שטחים לעמים שבתוך השטח שלהם הם צריכים להיות יצירתיים. ובמיוחד ללחום נגד רע. יהדות לא סובלת רע שמאימת על האדם. האדם צריך להגן על עצמו. זה היסטוריה ופטריוטיזם. מה זה

קול בריסק

הגות ועיון מבית אבא

אמרו ללוט אל תביט אחריך. כנראה שזה תכונה אנושית להסתכל אחורה. יכולים להיות שזה נובע מצלם א-לוקים. מפני שה' מסתכל אחורה. וירא א-לוקים כי טוב. הכל היה טוב. למה יש לנו ההלהבות על ירושלים? מפני שאנו מסתכלים אחורה. בלי להסתכל אחורה מה חשוב לנו אפילו הכותל המערבי? כותל המערבי בלי להסתכל אחורה הוא כמו כל כותל מערבי. זה בעצם זיכרון חי. וירא אלוקים אל כל אשר עשה והנה טוב מאד.

למה אנו כל כך מתלהבים מיהודי רוסיה. זה שאלה של התבוללות. זה הרגש של אשמה על מה שקרה בזמן היטלר. כל יום כיפור צריכים לומר על חטא מיוחד. כמו שהשבטים אמרו על מכירת יוסף כשנחשדו על ריגול. אשמים אנחנו. במלחמת עולם השנייה איבדנו התחושה של אחדות וגורל משותף. היהודי בטחו ברוזבלט, אבל הוא בגד בעם שלו. היהודים באמריקה היו בטרנס. והזיכרון הזה לא נותן לנו מנוחה. וירא אלוקים כי טוב. אנו מסתכלים על מה שעשינו וזה רע, ובזה אנו משנים את האישיות שלנו.

עוד רעיון. ביום ששי וירא אלוקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד. מה זה מוסיף? הרי ה' אמר את זה כמעט בכל יום. התירוץ הוא שקודם זה היה על חלקים בפני עצמם. כמו שאחד נכנס לחדר והוא בוחן את הרהיטים אחד אחד. אבל זה דבר אחר לבחון את החדר בכללו. אז כל יום ה' בחן כל שלב בפני עצמו. ואז ה' בחן והסתכל על הבריאה בכללה. ואנו גם צריכים לזכור את זה. אדם תמיד צריך לבחון את שתי הבחינות האלו. היצירתיות של האדם צריך להיבחן משני מבטים אלו.

המאבק היום בין שמירת התורה לחילוניות. זה כואב. לעולם לא היה כזה פער. אולי הפער בין הקראים לר' סעדיה גאון או בין הצדוקים לפרושים היה ככה. או בזמן אליהו הנביא בין עובדי הבעל ליראי ה'. לפעמים יש פעולות שמצד

היה היטלר. הוא פיתח תיאוריה של גזענות. וכן במרקסיזם. זה מדע. אבל הוא לא היה כן לעצמו. וזה גרם לעולם להשתנות לרעה. יש הרבה דוגמאות של אנשים גאונים, אבל הם לא היו כנים. וירא אל-וקים את האור כי טוב. צריכים להיות אובייקטיבי. חוה עשתה את ההיפוך. מרקס רצה לחטוא.

אנו לומדים עוד דבר מבריאת העולם. הסוד של תשובה. זה עוד לא ידוע לעולם. לנוצרים תשובה היא רק כפרה. בשבילנו תשובה היא ליצור מחדש את האישיות שלו. זהות חדשה. הוא מחליף אישיות מלוכלכת לאישיות טהורה וחיובית. תשובה היא מאד עמוק. אבל האדם צריך להבין מה צריכים כדי לחזור בתשובה. היכולת להסתכל אחורה. רטרופקטיבה. התבוננות בעבר. לא לחיות בעבר. זה מסוכן. אז הוא נהיה אדם מוזר. אבל לבחון את העבר. האדם בוחן את החיים שלו. אדם זקן יש לו נוסטלגיה. אבל אז הוא כבר לא יכול לעשות כלום. זה לא רגש חיובי. הוא מרגיש בודד והוא לא יכול לחזור לזה. הוא צריך ללכת לרופא נפש. אבל אנו מדברים לבחון את העבר ולהגיע למסקנות על העתיד. זה לא רק שכלי. אל תמשיך ללכת בלי לעצור. אנו תמיד הולכים למטרה דמיונית שאנו רוצים לכבוש. יש שהולכים ישר ולא יודעים להסתכל אחורה ולבחון את הכביש שבהם הם עוברים. הסתכלות אחורה היא תכונה אנושית. בהמה לא מסתכלת אחורה. רק הכלב מסתכל אחורה מפני שהוא מחפש את האדון שלו. סוס לעולם לא יסתכל אחורה. אבל האדם מסתכל אחורה. הרכבת האחרונה. ולכן המלאכים

קול בריסק

הגות ועיון מבית אבא

והמקור של הכל. חכמה בינה ודעת. המקובלים אומרים שחכמה היא הברקה מה שאריסטו קורא אינטואיציה. יש קושיה על הרמב"ם. וזה מפריע. הלמדן לוקח הבעיה ביחד אתו. ולפעמים בהיסח הדעת פתאום יש אור דולק. כמו שהחשך פתאום נדלק. וכל העולם לרגע אחד נהיה מלא אור. הרמב"ם מתאר את זה יפה במורה נבוכים. הוא לא יודע מה זה. אבל הוא רואה את הכביש. כמו שאחד אבוד בתוך החשך. וזה עדיין חשך. אבל הוא רואה את האור מרחוק. בראשית זה חכמה. וזה הפעולה הכי גדולה של יצירתיות. יש לו חזון. וזה מושך אותו. זה חכמה. ואז יש בינה. בינה היא לא כ"כ יצירתית. בינה משתדל לתרגם ולפרש ולבאר ולעשות מזה משפטים ותיאוריה. אריסטו קורא לזה discursive. חכמה מתחיל יותר בעולם הרגשי. יצירתיות אינטלקטואלית מתחילה בעולם הרגשי. מתרגם בינה הוא יותר המתרגם. מתרגם אינטואיציה לקטגוריות מובנות. בינה הוא כבר יום. אז מתחילים בחושך. ביום עשות ה' אלוקים ארץ ושמים. מלמד שמחשבה בלילה ומעשה ביום. המקור של חכמה היא בחושך. כמו שהתיאוריה של נוטן של כוח המכבד. אבל כשזה נוסח במשוואה מסוימת זה כבר בינה. וזה אותו דבר בהלכה. אפילו כשהאור נדלק, אבל זה עדיין חשך. מחשבה בלילה ומעשה ביום. אבל אז יש דעת. שכל מעשי. צריך אפליקציה. וזה עוד יותר יום. תיאוריה לא שווה הרבה אם אין לזה צד ריאלי וצד מעשי. כמו שתיאוריה של איינשטיין של $E=mc^2$. אבל אז בא אחד והשתמש בזה לכוח גרעיני.

בחב"ד מדברים על עלמא דאיתכסיא ועלמא דאיתגליא. אדם לומד ואף אחד לא מכיר אותו. ופתאום הוא מופיע. קודם הוא מתחיל בחושך. ככה זה הסיפור של גדולי חסידות. הבעל שם טוב התגלה בזמן מסוים. הוא היה גדול גם קודם. אבל הוא היה קודם בעלמא דאיתכסיא. וזה אותו דבר במשה רבינו. ויהי ערב ויהי בקר יום אחד.

עצמם הם מוצדקים. כמו לזרוק אבנים. אולי. אבל מבחינת הדבר הכולל זה בוודאי לא טוב. וזה מאד הרסני. יש הלכה של כפייה על קיום התורה. אבל אנו לא כבר יכולים לעשות את זה.

ויהי ערב ויהי בקר יום אחד. ההלכה היא שהיום הולך אחר הלילה. רק ביהדות זה ככה. אצל גוים זה מחצות לחצות, וזה מצחיק. וזה אצל הערבים זה מהבוקר. יש אגרת השבת של האבן עזרא שלחם נגד הקראים. והאבן עזרא שרף את זה בליל שבת. זה מוזר מאד. מי שהוא נתן ל האיגרת של הקראי בליל שבת והאבן עזרא כ"כ התעצבן שהוא זרק אתת האיגרת לאש. אבל זה מוזר מאד.

מה עומד מאחורי הלכה זו? חיים מתחיל בחשך. בחשך ובסודיות. המלאך הממונה על הריון לילה שמו. והלילה אמר הורה גבר. בשדה הכול מכוסה בשלג במשך חורף ארוך. ורק באביב מתחילים לראות דבר צומח. וחיים מתחיל להבריק. ואיך זה בעובר. זה בחשך. ואחר לידה התינוק אין לו אפילו מודעות עצמית. זה חשך ארוך שלאט לאט נעלם ולבסוף רואים אור. כשהוא מודע לעצמו. כשהוא יכול לומר אני. אפילו אחרי לידה יש חשך רוחני. והשמש זורח כשהוא מוכן ללמוד. וזה מגיע לשיא שלו כשהוא מגיע לבגרות. אז יש יום שלם. ויהי ערב ויהי בקר יום אחד. השמש מגיע לשיא. ואז הוא מתחיל תהליך לשקוע. וככה זה באדם ר"ל. ויהי ערב ויהי בקר יום אחד.

זה ככה לא רק בחיים אורגניים. ככה זה ברעיונות גדולים. התרגום יונתן בן עוזיאל אומר בחוכמתא ברא ה'. חכמה היא זהה עם בראשית. חכמה היא השרש

קול בריסק

הגות ועיון מבית אבא

אז אין שום שמחה בזה. אושר בא אחר הכנעה. יהדות רוצה את האדם לחנך את עצמו. שליטה עצמית. משמעת עצמית. זה דורש סבלנות ואדיקות וזה לא תמיד נעים. יש רגש של ביטול בשמירת החוקים והמצוות. כמו בטהרת המשפחה. יהדות דורשת מהאדם להכחיש תענוגים מסוימים. אושר בא רק לאחר ויתור. צריכים ויתור וכניעה ומסירות לאידיאל. ואחרים צוחקים מאתנו וזה תהליך כבד. אבל אז יש אושר. יהדות לא מתפעלת מאינטלקט. אחיתופל היה יותר חכם מדוד. וכן ירבעם בן נבט שאין לו חלק לעולם הבא היה יותר גדול בחכמה מדוד. היהדות מתפעלת מגדולה בזמן של כניעה ושל קשיים וכמעט ייאוש ובעיות מורכבות מאד. לקבל כישלון וליהשאר גדול. משה רבינו נהיה גדול על ידי סבל. אברהם היה גדול - אלקי אברהם - מפני שהכביש שלו לה' לא היה ישר אלא היא סיבוב והיה יכול ליפול בקלות לתהום. הוא טיפס על הר גבוה וחד מאד. ומה עם רבי עקיבא? הגדולה שלו הייתה מסירות נפש שלו. יהדות לא רוצה שאדם ימות על קידוש השם. אבל יהדות רוצה טיפה של סבל. ומתי בני ישראל נהיו עם. כשהם באו למצרים הם לא היו עם. איש וביתו באו. כשהם יצאו ממצרים הם היו עם. ארמי אבד אבי וירד מצרימה ויהי שם לגוי גדול עצום ורב. הזוהר אומר ששושנה בלי קוצים היא לא שושנה. אין לה שום ריח טוב. כשושנה בין החוחים כן רעיתי בין הבנות. יש נקודה של סבל על ידי הקרבה עצמית. וממד זה של סבל מביא לידי שמחה אמיתית. זה לא הצלחה. אלא זה נקרא אשרי. זה שמחה פנימית. אושר פנימי.

זה נכון בכלל לגבי כל גורל האדם. השכלה היא לא תהליך כל כך פשוט. יש סבל. צריכים לשים ילד בתוך בית ספר ולוקחים ממנו חופשיות שלו. זה מתחיל בתהליך רגשי של סבל, אבל בלי השכלה אדם לא יכול להגיע לשום הצלחה. זה מהות התורה. אבל זה נכון גם לגבי אינם יהודים. בתהליך של השכלה הילד צריך

יש עוד רעיון בזה. באמריקה פיתחו את הפילוסופיה של פרגמטיות. וגם רצו שדת תהיה פרגמטית. וויליאם גיימס אמר שהמטרה של דת היא להיות שמח. שמחה. אם אדם מפחד מחמת דת אז הוא חולה בנפשו. יש דת של איש השמח ויש הדת של האיש החולה בנפשו. מה אומרת יהדות על זה? יש פסוק. הבן חכם שואל מה העדות והחוקים והמשפטים אשר צוה ה' א-לקינו אתכם. ועונים לבן: ויצונו ה' לעשות ליראה את כל החוקים האלה ליראה את ה' אלוקינו לטוב לנו כל הימים לחיותנו כיום הזה.. האם המשמעות היא פרגמטיות? אם התורה האומרת את זה לילד, אז זה טוב גם עבור הפילוסוף הכי גדול.

נדבר על הצלחה. לשבר את האוזן. למען תצליח בכל דרכיך. ויש גם מילה אושר. אושר היא מילה מעניינת. אשורנו.. חזון של אשורנו ולא קרוב. מהו ההבדל בין אושר ואשרי להצלחה? המטרה והתכלית של יהדות היא לא שמחה. התכלית היא גדלות. בוודאי כשאחד נהיה גדול יש לו שמחה וסיפוק. ההבדל בין הצלחה לאושר הוא בזה. נעשה סקר של תר"ג מצוות כמו שה' סקר את העולם ביום ששי. היהדות עושה הרבה דברים קשה. היהדות לא רוצה להקל על האדם. היהדות רוצה האדם לחוות את החיים בכל המורכבות שלו בלי לעשות את זה פשוט. ולפעמים האדם סובל. יש סבל ביהדות. יהדות דורשת קרבנות. ולכן ילדים תמיד למדו בהתחלה ספר ויקרא. האדם לא יכול להשיג אושר אלא אם כן הוא עובר השלב של פעולה של הקרבה עצמית. צריכים לוותר, ואז כמשיגים יש אושר. אבל אם זה מגיע לאדם בלי לוותר

קול בריסק

הגות ועיון מבית אבא

משמעת, וויתור וכניעה. הוא לא יכול מיד לקפוץ ולשחות. להגיע לגדולה לא מתחילים עם הצלחה אלא מתחילים עם התנהגות של מסירות עצמית. זה הגורל של האדם. והתורה פיתחה את זה לאידיאל גדול. אנו לא יכולים לצפות להתחיל עם יום. ויהי ערב ויהי בקר יום אחד. אין הצלחה ושמחה אלא אם כן אדם עבר לילה מאד ארוך. ההכנה היא בלילה. המדרש רבה אומר ויהי ערב ויהי בקר יום אחד זה יום הכיפורים. מפני שיש ביום הכיפורים סתירה פנימית. על צד אחד, תשובה באה מתוך מצב רוח כמעט מיואש. הודאה על כישלון. זה הכרת החטא. החוטא פשט רגל. תשובה מתבטאת בצעקה של אשמנו. הוא כמעט מיואש. של הודאה על חטא. להודות על אשמה. זה לא קל להודות על אשמה. אבל יום כיפור הוא גם יום שמחה. של כפרה וטהרה. זה יום לשוב ולהתפייס עם ה'. אבל אפשר לחוות השמחה של יום כיפור רק אם אחד קודם חווה השלב הרגשי של רגשי אשמה ויאווש. זה שני הדברים ביחד. זה יום של תפלה וזעקה ופחד ומורא. והוא גם יום של שמחה ואושר עילאה.

איך יהודי מרגיש במוצאי יום כיפור? הוא עייף ומותש אבל גם שמח. בת קול יוצאת ואומרת: **לך אכול בשמחה לחמך כי כבר רצה א-לקים את עוונך**. זה ויהי ערב ויהי בקר. אין בקר בלי חשך. יום אחד.